

**Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission**

LEAVING CERTIFICATE EXAMINATION, 2016

ESTONIAN

HIGHER LEVEL

**Monday, 20 June
09:30 - 12:30**

Vasta küsimustele ülesannetes I, II ja III. Kõikidele küsimustele tuleb vastata eesti keeles. Kokku on võimalik saada kuni 100 punkti

I. ÜLESANNE

(30/100)

Loe läbi alljärgnev tekst ning vasta küsimustele, kasutades oma sõnu ja täislauseid. Iga õige vastus annab 5 punkti.

NOOR, HARITUD JA TÖÖTU?

1. Haridus on olnud modernse ühiskonna kesksemaid alustalasid ja haridustaseme tõstmine üks olulisemaid eesmärke. Eestis kui väikeses, suurema tööstustootmiseta riigis on igati põhjendatult hakatud rohkem rõhutama kvaliteetse ja kättesaadava hariduse olulisust. Kuigi ühiskonna tasandil ei ole hariduse roll oma väärtust kaotanud, siis isiku tasandil ei pruugi ülikooliharidusel praegu olla varasemale omast garantiid. Haridus, sellega kaasnev kompetents ja selle väärtustamine ei ole seotud üksnes majanduse arenguga, vaid mõjutab inimeste mentaliteeti ja ühiskonnas toimuvat ka muudes valdkondades.

2. Mõni aasta tagasi hakati kirjutama Hiinas esile kerkinud nähtusest, mis sealsetele võimulolijatele meelehärmi tekitas: suur hulk kõrgharidusega töötuid, kes elavad vaesena getodes, suutmata leida enesele rakendust. Vaesed Hiina noored ja nende vanemad – nad usuvad, et haridus on tee õnneliku elu juurde, ning talupidajad koguvad raha, et oma lapsi ülikoolidesse saata ja neile parem tulevik kindlustada. Tehnilise kõrgharidusega spetsialiste on aga liiga palju, konkurents noorte seas ülitihed ja suurt osa värske diplomiga inimesi pole kellelegi vaja. Võimulolijail aga on põhjust olla murelik, sest miski ei kõiguta ühiskonna stabiilsust tugevamini kui suur hulk intelligentseid inimesi, kellel ei ole mitte midagi kaotada. Hoolimata Hiina majandustõusust võrreldes teiste piirkondadega ootab kümneid miljoneid sel aastal tööturule astuvaid noori raske katsumus ning isegi neid, kel õnnestub tööd leida, ei pruugi oodata rahulolu. Oodatav palk katab vaevu suuri elamiskulusid ja uurimistulemused näitavad, et Hiina linnaelanikud on valdavalt õnnetus, sest tajuvad oma olukorra ebakindlust.

3. Kui jälgida toimuvat – ebastabiilset majandust, järjest suurenevat (noorte) tööpuudust ja tihenevat konkurentsi, mis mõjutab kõige tugevamini just elluastujaid –, siis tundub, et üpris sarnane olukord on tekkinud ka lääneriikides. Kui mõnikümmend aastat tagasi garanteeris hea haridus ka kõrgepalgalise töö, siis nüüd enam sellest ei piisa. Kuigi Lääne-Euroopas või USAs ei ela kõrgharidusega spetsialistid getodes, on suure osa noorte tulevik ebakindel ja stabiilsemad väljavaated jätkub vähestele. Kui vaadata USA pikaajalisi noorte töö tasustamise trende võrreldes vanemate põlvkondadega, siis on see viimased kolmkümmend aastat pidevalt langenud: praegu teenivad täiskasvanuks saanud pojad suhteliselt vähem kui nende isad samas vanuses. Euroopas on haridusega noorte olukord valdavalt parem, kuigi Lõuna-Euroopa riikides suureneb noorte töötus nende haridustasemest sõltumata. Irooniliselt võib öelda, et luksust olla stabiilselt ekspluateeritud jagub vähestele ja ebakindluse eest ei päästa andekus, haridus ega pühendumine.

4. Struktuurilised tingimused mõjutavad mentaliteedi kujunemist. Tänapäevaste noorte enamik on kasvanud isamaa vaimus ja edukultuse tuules. Näiteks praegu juhtpositsioone hoidva „võitjate põlvkonna” seas arenes Nõukogude topeltmoraali ajal osalt mässumeelne haridusse suhtumine. Muidugi ei käinud Nõukogude ajal keegi tänapäeval protestimas. Pigem imbus trotslik suhtumine igapäevaellu mentaliteedi ja suhtumise kaudu. Nõukogude Liidus elades ei olnud võimalik teistsugust ülikooli valida ja ainus valik oli elustiili tasandil vaikselt mässata. Tollased müüdid räägivad üliõpilastest, kelle seas oli tuupimine ebapopulaarne ja kes pigem justkui pühendusid pummeldamisele. Sealjuures pidid tulemused olema siiski suurepärased: ideaalis läks üliõpilane hommikul otse peolt eksamile, milleks ta ei olnud õppinud, ja tegi

selle maksimumtulemusele. Iroonilise suhtumise põhjus oli umbusk riigi ja ametliku „punase” hariduse vastu. Positiivne erinevus tänasega võrreldes oli oluliselt suurem ajaressurss. Kuivõrd ülikoolis veedetud aeg oli pikem ja üliõpilased valdavalt tööl ei käinud, jäi õppimise kõrvalt aega ka üliõpilaseluks ja „kriitiliseks mõtlemiseks”. Kuna töökoha leidmisel polnud sageli määravad spetsiifilised oskused, väärtustati rohkem üldist haritust.

5. Praeguse noorema põlvkonna jaoks oleksid nagu võimalused igati avardunud: saab valida paljude ülikoolide vahel Eestis või mujal, võib valida eri haridustasemetega ja tüüpide vahel, võib valida ilma ametliku hariduseta tegutsemise või soovi korral ka tänavatel mässamise. Sotsiaalsed olud ja valitsev mentaliteet soodustavad siiski vaid seda, et noored pingutaksid, omandades paremat haridust, ja maksimeeriks oma võimalusi eri strateegiatega. Õppimisega peab sageli tegelema töö kõrvalt ja varasest noorusest saadik tuleb keskenduda konkurentsivõime tugevdamisele. Kuivõrd ka haritud noorte väljavaated muutuvad järjest keerulisemaks, muutub mitme eriala omandamine või mitmel väljal tegutsemine tasapisi peaaegu normiks: sotsioloog, kes samal ajal on ka professionaalne laulja või filmitegija; kosmeetik, kes õpib ärijuhtimist.

6. Kui „võitjate põlvkonna” jaoks oli kõrgharidusel sageli ühene tähendus – Nõukogude ajal tähendas see (mõne üksiku riikliku) kõrgkooli diplomit –, siis nüüd on kõrghariduse puhul tegemist märksa komplitseerituma nähtusega. Kõigepealt muidugi bakalaureuse- ja magistrakraadi eristus. Kui Eestis lähevad värske bakalaureusekraadiga noored aasta-aastalt tööle järjest madalamale positsioonile, siis magistrakraadiga noori on saatnud suurem edu. Tööandjad eristavad diplomeid ka ülikoolide järgi, kuid paljuski määravad Eestis noore tööleastuja saatuse sotsiaalsed sidemed ja suhted.

7. Samal ajal võiks muidugi ka haridussüsteem mõneti paindlikum olla. Järjest spetsiifilisemaks muutuvate erialade õpetamise kõrval võiks olla alternatiiviks ka *liberal arts*’i (*st humanitaarteadused*) tüüpi õppekavad, mis ei annagi ühte kindlat eriala. Kõik muutub nii kiiresti, et „tööturu vajadused” võivad nende aastatega, mil koolitustellimused täidetakse, juba mõnevõrra muutuda. Kuigi tööandjad otsivad sageli kindlate oskustega spetsialiste, on pikemas perspektiivis lihtsam oma baasharidusele vajaduse korral lisaoskusi juurde õppida kui omandada uus eriala, juhul kui oma kitsal erialal tööd ei leia. Laiapõhjalisema haridusega noored suudaksid paremini Eesti väikese ja paindliku tööturu muutuvatele vajadustele reageerida.

8. Haritud inimesel on lihtsam leida huvisid/hobisid, mis ei nõua tohutuid ressursse, ja ka lahendusi igapäevaelu olmelisel tasemel. „*Greed is good*” kui mentaliteet, mis ärgitas noori suunama kogu oma energia materiaalsele edu tagamisele, uskudes, et nii suureneb kogu ühiskonna edu, on tänaseks vananenud ja seda peetakse vähemalt osalt ka tänaste kriiside põhjuseks.

Airi-Alina Allaste (*Eesti Päevaleht*, 12. jaanuar 2013)

Teksti on hindamise eesmärgil ilma autori eelneva nõusolekuta lühendatud.

1. Seleta oma sõnadega lahti järgmised sõnad ja väljendid: (5 × 1)
- a) meelehärmi tekitama
  - b) rakendust leidma
  - c) trotslik suhtumine
  - d) muutuma normiks
  - e) ärgitama

2. Millised ühiskonnas toimuvad protsessid puudutavad autori arvates kõige enam just elu alustavaid noori inimesi? (5)
3. Tekstis rõhutatakse haridusest rääkides sõna „garantii”. Selgita, mida peetakse selle mõistega silmas? (5)
4. Kuidas on suhtumine kõrgharidusse viimaste kümnendite jooksul muutunud? (5)
5. „Praeguse noorema põlvkonna jaoks oleksid nagu võimalused igati avardunud ...”. Selgita teksti põhjal noorte avardunud võimaluste ja tegelike töölesaamise võimaluste vahelist vastuolu. (5)
6. „Laiapõhjalisema haridusega noored suudaksid paremini Eesti väikese ja paindliku tööturu muutuvatele vajadustele reageerida.” Artiklile tuginedes arutle selle väite üle. (5)

II. ÜLESANNE

(30/100)

„Irooniliselt võib öelda, et luksust olla stabiilselt ekspuuteeritud jagub vähestele ja ebakindluse eest ei päästa andekus, haridus ega pühendumine.”

Kommenteeri seda väidet 100–150 sõnaga.

III. ÜLESANNE

(40/100)

Kirjuta umbes 300sõnaline kirjand. Vali üks antud teemadest.

- 1) Kes maksab, see tellib muusika?
- 2) „Maailm võib olla üsna ebameeldiv paik, kui me ei pinguta ühiselt, et muuta see võrdsemaks, demokraatlikumaks ja jätkusuutlikumaks.”

Fintan O'Toole, *The Irish Times*, 22. veebruar 2016.